

O ŽELJNIM ILI DEZIDERATIVNIM ISKAZIMA U SLAVENSKIM JEZICIMA¹

Uvod

Imaju li tzv. željne rečenice (iskazi koji sadrže kazivačevu želju da se nešto ostvari ili ne ostvari) vlastita razlikovna obilježja ili se, s obzirom na njihovu emocionalnu sastavnicu, jednostavno mogu svrstati u emocionalno obilježene iskaze, odnosno u usklične rečenice, kako to tradicionalno čine hrvatske sintakse? Drugim riječima, jesu li željne rečenice posebna sintaktička kategorija – ne samo u kontekstualnom, semantičkom ili obavijesnom smislu, nego i sa strukturno-funkcionalnoga gledišta? S obzirom na mjesto željnih rečenica u sintaksama drugih slavenskih jezika (posebno onih optimalno standardnih, tj. češkoga, poljskoga i ruskoga), ovo nam se pitanje može činiti neumjesnim. Međutim, kako hrvatske sintakse na njega ne daju izričit i nedvosmislen odgovor, pokušat ćemo usporedbom s drugim slavenskim jezicima dokazati da i u hrvatskome postoje određeni distinktivni “deziderativi” koji su ekvivalentni konkretnim pokazateljima željnosti u drugim slavenskim jezicima. Analizom strukturnih, sintaktičko-semantičkih, odnosno modalnih posebnosti deziderativnih jezičnih sredstava ispitat ćemo mogućnost uspostave određene deziderativne “paradigmatike” u hrvatskom jeziku.

Modalnost i emocionalnost; željne i usklične rečenice

Budući da rečenica po definiciji pripada jeziku, a iskaz govoru, za potrebe sintaktičke analize distinkciju između rečenice (tipizirane apstraktne sheme, forme iskaza) i iskaza (konkretna, dinamična realizacija rečeničnoga sadržaja) ne treba naglašavati jer podrazumijeva takve iskaze koji se mogu oblikovati kao rečenice.

Polazeći od načela da je svaka rečenica (ili iskaz – u pragmatično-komunikacijskom, odnosno obavijesnom smislu), strukturirana na četiri osnovne razine, i to na leksičkoj, gramatičkoj, modalnoj i funkcionalnoj, odnosno aktualno-kontekstualnoj (Bauer, Grepl 1970: 11), odgovor na pojedina sintaktička pitanja valja najprije potražiti na temeljnim sintaktičkim razinama – gramatičkoj i modalnoj. Prva, naime, otkriva narav i način oblikovanja sintaktičkih odnosa (subordinacijskih, koordinacijskih) među dijelovima rečenice (ili rečeničnim članovima), ostvarenje predikacije, narav i tipologiju osnovnih rečeničnih vrsta i sl. Na drugoj (modalnoj) se utvrđuje odnos između kazivača, sadržaja iskaza i zbilje, koji se sintaktički oblikuje različitim kombinacijama glagolskih načina i modalno distinktivne konkluzivne (završne) intonacije, eventualno i pomoćnim, modalno fakultativnim jezičnim sredstvima (modalnim glagolima, modalnim predikativima i partikulama). Kad je riječ o

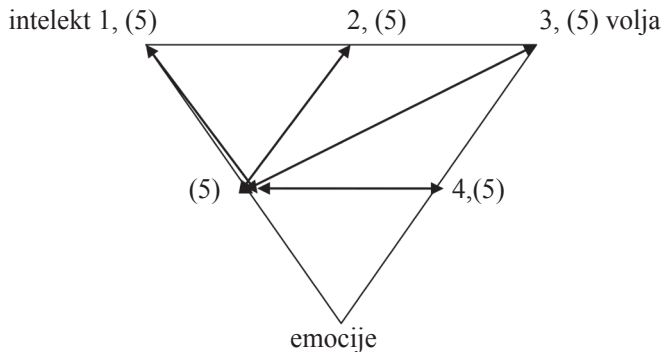
¹ Ovaj je tekst dotjerana i prerađena verzija članka koji je pod naslovom „O deziderativnim iskazima u slavenskim jezicima“ objavljen u časopisu *Suvremena lingvistika*, 1996.

željnim rečenicama, valja dakle utvrditi kakve su sintaktičke strukture karakteristične upravo za takav tip iskaza, odnosno može li se na osnovi takvih struktura izvesti određeni modalni obrazac po kojemu bi se željne rečenice objektivno razlikovale od izjavnih, upitnih i zapovjednih (kao podvrste zahtjevnih²) rečenica s jedne, odnosno od emocionalno obilježnih (subjektivnih) iskaza s druge strane.

Kod željnih je rečenica poseban problem u tome što su one po svome sadržaju manje ili više emocionalno obilježene i što je kod njih teže nego kod drugih modalnih struktura odrediti tzv. objektivnu, emocionalno neutralnu (ili optimalno neutralnu) formu (shemu) koja bi imala paradigmatičku vrijednost. Bez takvoga se obrasca ne može utvrditi subjektivnost željnoga iskaza. Naime, kako se svaka razlikovnost utvrđuje u oprekama, tako se i subjektivnost pojedinih iskaza utvrđuje u sintaktičko-semantičkoj, zapravo u modalnoj, opreci prema objektivnim, emocionalno neutralnim obrascima.

U slavističkoj se literaturi (i ne samo u njoj) modalnost kao sintaktičko-semantička kategorija razlikuje od emocionalnosti koja se, kao psihološka kategorija, može (ali ne mora) izraziti i jezičnim sredstvima, odnosno njihovom situacijskom, kontekstualnom aktualizacijom (subjektivizacijom).³ Tako se i željne (deziderativne i optativne) rečenice kao podvrsta zahtjevnih (uz zapovjedne)⁴ kategorijski razlikuju od uskličnih i zajedno s izjavnim i upitnim rečenicama kvalificiraju i klasificiraju kao poseban modalni tip iskaza.⁵ Naime, budući da nemaju vlastitu sintaktičku strukturu, usklične se rečenice ostvaruju aktualizacijom svih emocionalno neutralnih struktura – izjavne, obiju upitnih⁶ i zahtjevnih (zapovjednih i željnih) rečenica.⁷

Ako se odnos kazivača prema zbilji (u pojednostavljenom obliku) ostvaruje u relacijama kazivačeva intelekta (mišljenja, stava), volje i emocija, onda se osnovni sadržaji iskaza oblikuju kao osnovni modalni obrasci, koji se mogu smjestiti i razvrstati unutar tih triju osnovnih točaka. Shematski bi taj prikaz izgledao ovako:⁸

1 – izjavne, 2 – upitne, 3 – zapovjedne, 4 – željne, 5 – usklične rečenice

² Zapovjedne i željne rečenice (iskaze) smatramo podvrstama zahtjevnih rečenica (iskaza); iako je na semantičkoj razini očita polifunkcionalnost svih glagolskih načina, osnovno gramatičko sredstvo za oblikovanje zapovjednih rečenica je imperativ i silazna završna intonacija.

³ O jezičnim, odnosno modalnim indikatorima emocionalnosti pisala sam u *Filologiji* (1992–1993).

⁴ Zahtjevne rečenice – zapovjedne i željne, vidjeti: Sesar 2001.

⁵ O kategorizaciji rečenica prema njihovoj modalnosti u češkim, poljskim i ruskim sintaksama u usporedbi s hrvatskim pisala sam u *Jeziku* (1989) i *Suvremenoj lingvistici* (2001).

⁶ Upitne rečenice – totalna i detaljna pitanja, vidjeti: Sesar 2001.

⁷ O emocionalnoj sastavnici iskaza vidjeti: Grepl (1962: 307–312).

⁸ Tako ih, bez unutrašnjih linija u trokutu, prikazuje Šmilauer (1966: 21).

Trokut prikazuje suodnos triju osnovnih polazišta kazivača i četiri osnovna modalna obrasca na razini modalnosti u širem smislu, odnosno opće ili intencijske modalnosti. Budući da su načinske kategorije polisemantične i polifunkcionalne, oblik iskazivanja odnosa prema zbilji ovisi o kazivačevu izboru modalnih sredstava, ponajprije konstitutivnih, ali i fakultativnih.

“Čistu” emocionalnost nije moguće iskazati nikakvim jezičnim strukturama, ali se usklični iskazi (5) mogu izravno povezati sa svim postojećim modalnim obrascima. Naime, iako usklične rečenice nisu modalna kategorija, one se – uz proizvoljnu, slobodnu uporabu jezičnih sredstava i postupaka, a ponajprije promjenom neutralne završne intonacije – oblikuju kao emocionalno obilježene izjavne, upitne, zapovjedne ili željne rečenice. Ta mogućnost dopušta da se i one uvrste u navedeni shematski prikaz.⁹

Željne se rečenice, dakle, oblikuju na relaciji između volje i osjećaja i na modalnoj su razini izravno povezane sa zapovjednim, odnosno zahtjevnim iskazima. Budući da se htijenje kreće u značenjskom rasponu od zapovijedi i zabrane, preko zahtijevanja i poticaja do molbe i želje, željne se rečenice u normativnoj literaturi klasificiraju različito, ovisno o tome smatraju li se više izrazom volje ili osjećaja.¹⁰ Pri tome se same željne rečenice razlikuju s obzirom na njihove strukturne karakteristike, odnosno prema funkciji određenih modalno distinktivnih jezičnih sredstava, u prvom redu glagolskih načina, partikula i intonacije.

Ovdje se još postavlja pitanje oblika i značenja optativa i/ili deziderativa. Osim što se optativ općenito definira kao željni način (Simeon 1969: 991; Barić et al. 1995: 225. i 418–421), koji se iskazuje indikativom, kondicionalom, pa i imperativom, u pojedinim se jezicima određuje i kao poseban oblik, ovisno o tumačenju njegova podrijetla.¹¹ U hrvatskom je to npr. particip radni (*Živio! Dobro došli!*), u češkom, poljskom i ruskom određene kombinacije željnih čestica s indikativom ili kondicionalom.¹² Deziderativ se u lingvističkoj terminologiji pojavljuje ili kao sinonim za optativ (*coniunctivus desiderativus vel optativus*, Simeon 1969: 226) u njegovu općem (kao željni iskaz) i posebnom značenju (kao poseban željni način), dok drugdje jednostavno označava jezična sredstva (glagole, partikule) pomoću kojih se tvore tzv. željni oblici.¹³ Za razliku od sintaksa većine drugih slavenskih jezika, hrvatska sintaksa govori o optativu kao četvrtom glagolskom načinu (Barić et al. 1995: 244., 418–421). Kako je hrvatski optativ paradigmatski teško usporediti s optativnim

⁹ Usp. Šmilauer (1966: 26), Bauer, Grepl (1970: 204–221), Gvozdev (1968: 44–52), Valgina (1978: 74–78), Klemensiewicz (1969: 9–15), Grochowski et al. (1984: 26–27, 79 i dalje).

¹⁰ U hrvatskim se gramatikama željne rečenice (zajedno sa zapovjednima) tradicionalno svrstavaju u usklične, npr. Brabec, Hraste, Živković (1961: 192), Težak, Babić (1992: 217–218), Pranjković (1995: 16) i Silić, Pranjković (2005: 281–282). U Katičićevoj sintaksi (1986) i u najnovijoj gramatici Barić et al. (1995) poticaj i zahtjev se određuju kao tipovi preoblika osnovnoga rečeničnog ustrojstva, ali se ne utvrđuje strukturna specifičnost željnih preoblika.

¹¹ Optativ, prema Simeonu (1969: 991), “postoji kao samostalan, poseban način u nekoliko jezika, a služi za izražavanje želje. U ostalim je jezicima taj način apsorbirao konjunktiv ili imperativ, ili su oni njega apsorbirali.”

¹² Sintakse zapadnoslavenskih jezika izričito navode da se, zbog nepostojanja posebnoga glagolskoga načina za iskazivanje želje, sprega partikule i indikativa ili kondicionala može smatrati analitičkim modusom, odnosno optativom; vidjeti: Bauer, Grepl (1970: 31).

¹³ *Rusko-český slovník lingvistické terminologie* (1960), Praha.

oblicima u drugim slavenskim jezicima, ovdje se za željne iskaze općenito služimo pojmom deziderativnosti.¹⁴

Željne rečenice sa željnim partikulama

U ovoj se analizi nećemo baviti svim vrstama i tipovima željnih rečenica, nego samo onima koje imaju posebna, vlastita distinktivna obilježja i oblikuju se pomoću određenih jezičnih (morfosintaktičkih i leksičkih) sredstava. Zanimaju nas ponajprije strukture koje se oblikuju (i) pomoću tzv. željnih partikula. Stoga ćemo ostaviti po strani iskaze koji se kao željni mogu definirati samo na semantičkoj ili pragmatično-komunikacijskoj razini, a prepoznamo ih kao izjavne (*Rado ćemo doći...*), zapovjedne (*Molim vas, dođite..., Budite zdravi i veseli!*), optativne ili željne s participom radnim (*Dobro došli! Živjeli!*) i “čiste” željne s kondicionalom (*Rado bismo došli...*). Izostavit ćemo također jednostavne i složene rečenice s glagolima želje (*Želimo / željeli smo / željeli bismo doći... Želimo / željeli smo / željeli bismo da dođete na njegovu promociju.*), kao i sve iskaze koji se jedino semantički mogu odrediti kao željni.

Ograničit ćemo se dakle na deziderativne rečenice sa strukturnim obilježjima na osnovi kojih bismo mogli govoriti o posebnom modalnom obrascu (shemi). Uspoređujući različite slavenske jezike (nažalost ne sve) pokušat ćemo utvrditi značenjski ekvivalentne željne iskaze koji se oblikuju pomoću istovrsnih razlikovnih sredstava koja, bez obzira na njihovu oblikotvornu narav, možemo nazvati deziderativnim partikulama. Naime, u nekim slavenskim jezicima postoje partikule koje imaju isključivo modalnu, deziderativnu funkciju (ne funkcioniraju npr. i kao veznici), dok u drugima takvu službu vrše druge vrste riječi, najčešće veznici i pojedini prilozi. Međutim, i takve specifične željne partikule, koje se rabe isključivo u željnim rečenicama, u većini su slavenskih jezika stilski obilježene, knjiške ili zastarjele, pa ih zamjenjuju one koje su nastale kombinacijom (ponekad i srastanjem) veznika i priloga s kondicionalom ili indikativom.

Isključivo deziderativna partikula *kěž* u češkom i njoj ekvivalentna partikula *kiež* u slovačkom jeziku pojavljuju se u kombinaciji s indikativom i kondicionalom:

Kěž už mám tu zkoušku za sebou! Kěž bych už měl tu zkoušku za sebou! (BG, 31),¹⁵
Kiež sa dočkáme mieru na celom svete! (SSJ),
Kiež by sa vrátili ešte dnes! (PRŠ, 325).

Sličnu funkciju ima i partikula *bodejt'* u češkom, odnosno *bodaj* u slovačkom i poljskom, *ბოდაუ* u ukrajinskom te *бадаў* u bjeloruskom. Izgubivši svoju tvorbenu osnovu (Bog+daj), ova deziderativna partikula stoji u kombinaciji s indikativom perfekta ili s kondicionalom:

¹⁴ *Slovník slovanské lingvistické terminologie* (1977) za željne (deziderativne) rečenice navodi sljedeće nazive: češki *deziderativní (přací) věta*, slovački *deziderativna (želacia) veta*, poljski *zdanie życzące*, gornjo- i donjoluzičkosrpski *přejaca sada*, ruski *желательное предложение*, ukrajinski *бажальне речення*, bjeloruski *пажадальны сказ*, bugarski *желателно изречение*, makedonski *дезидеративна (желбена) реченица*, srpskohrvatski / hrvatskosrpski (“SH=HS”) *оптативна (дезидеративна, жельна) реченица*, slovenski *deziderativni (optativni, želelni) stavek*.

¹⁵ Izvori primjera označeni su u popisu literature.

Bodejt' (by) ho husa koplá! (BG, 31),
Bodaj ťa lanský sneh spáil! (PRŠ, 290),
Bodaj by to nebola pravda! (PRŠ, 325),
Bodajš się udlawił! (EJP, 240),
Bodajbym nie dożył tej pory! (Sz, 327),
Бодай він цього не діждав! (SUM),
Бадай ты прапая! (BRS).

Želja iskazana pomoću ovih partikula u hrvatskom ima dva značenjski suprotna ekvivalenta, ovisno o tome je li kazivačev odnos prema zbilji pozitivan ili negativan. Negativan se odnos iskazuje partikulom *dabogda*, a pozitivan svezom *daj Bože, nedajbože* i složenom rečenicom:

Dabogda se udavio!
Daj Bože / Nedajbože da to doživim!

U slovačkim se deziderativnim iskazima najčešće pojavljuje specifična partikula *bár* s kondicionalom:

Bár by tam nebol ani šiel! Bár by to bola pravda! (PRŠ, 325).

Poljska deziderativna partikula *oby* (uzvik srastao s kondicionalom) također je modalno distinktivna:

Oby ci szczęście zawsze sprzyjało! (Sz, 327),
Obyś był szczęśliwy! (SJP).

Za južnoslavenske su jezike karakteristični željni iskazi u formi objektne zavisne rečenice s partikulom *da* i indikativom. Tako je modalno distinktivna i specifična bugarska partikula *дано* (*да*):

Дано да не вали! Дано скоро да оздравее! Да пукнеш дано! (ČBR),
Дано дойде по-скоро! Само дано дойде! (ČRB),
Да си жив и здрав! Бял ден да не видиш! (RSBJ),
Да бяхме сега на море! Да беше сега тук! (KTM, 91),

Slični se iskazi s partikulom *да* ili *камо да* oblikuju u makedonskom:

Да си жив и здрав! Голем да пораснеш! Да пукнеш, да даде господ! (RMJ),
Камо да е човек помлад! Камо да сум помлад! (RMJ),
Камо да е пролет! Кам да беше пролет! (RMJ),

u hrvatskom (i srpskom):

Da si mi živ i zdrav!

kao i u slovenskom jeziku:

Da ste mi zdravi! (T, 434).

U hrvatskom se u takvim iskazima obično pojavljuju sprege partikula i priloga – *samo da, da bar*, npr.

Samo da dođe proljeće! Da bar dođe proljeće!

ili su besubjektivni i bezlični:

Da mi je sada nekamo oputovati!

U slovenskom se partikula *da* u željnim iskazima češće javlja s kondicionalom:

Da bi vrnili sreče se in slave časi! (T, 434)

ili također u besubjektivnim i bezličnim iskazima:

Da mi je to vedeti! (T, 434).

Ruski željni iskazi s partikulom *da*, npr. *Да здравствует солнце, да скроется тьма!* (V, 77) semantički su drugačijega, imperativnoga tipa i ruskoj partikuli *da* hrvatski je ekvivalent *neka*.

Najveći je broj deziderativnih partikula u slavenskim jezicima nastao srastanjem ili kombinacijom veznika i priloga s kondicionalom, odnosno s pomoćnim glagolom kao dijelom kondicionala. Na taj način strukturirani željni iskazi potvrđuju da su nastali osamostalivanjem objektnih ili subjektivnih zavisnih rečenica tipa:

(Volio bih / Bilo bi mi drago) kad bi došlo proljeće (uz: *da dođe proljeće*).

Neke od ovako oblikovanih deziderativnih partikula u pojedinim su se jezicima semantički osamostalile više nego u drugima, tako da ih i rječnici definiraju kao modalne riječi.¹⁶ Nevelike, uglavnom pravopisne razlike (rastavljeno ili sastavljeno pisanje kondicionalne sastavnice) ne predstavljaju nikakav problem u određivanju sprege veznika ili priloga s kondicionalom kao posebne analitičke partikule. Takve željne iskaze s kondicionalom poznaju gotovo svi slavenski jezici, npr.

češki: *Kdyby tak člověk byl mladší! Aby už raději bylo jaro!* (BG, 31),

poljski: *O, żeby już była niedziela! (L, 16), Aby cię ziemia pożarła! Iz by cię diabli wzięli!* (P, 38), *Gdybyśmy teraz byli nad morzem!* (KTM, 91),

slovenski: *Ko bi le bilo, kakor praviš! Da bi bil to tedaj vedel! Da bi vrnili sreče se in slave časi!* (T, 434),

hrvatski: *Kad bi (bar) došlo proljeće!*

ruski: *Если бы мы это знали! Лишь бы мы не опоздали на поезд! Хоть бы я вспомнил, где он живёт! Чтоб он провалился! Только бы вы были здоровы и счастливы!* (BMŽ, 34–36).

ukrajinski: *Щоб ти кричав і не переставав! Якби оце всі наші встали! Коли б нам було дано заступати собою інших...* (GM)

¹⁶ Rječnici slavenskih jezika, posebice dvojezični, potvrđuju da su veznice i priložne sveze s kondicionalom u velikoj većini leksikalizirane; u češkim i poljskim rječnicima takve su željne partikule obrađene posebno, u ruskim rječnicima različito – posebno ili u okviru vezničkih i priložnih natuknica, a u hrvatskom Anićevu rječniku se sveza *kad bi* u funkciji željne partikule ne navodi.

Navedene se ruske konstrukcije javljaju i u bezličnoj (besubjektnoj) varijanti s infinitivom umjesto participa radnoga, ali se mjesto i funkcija deziderativne partikule ne mijenja, npr. u ruskom:

Если бы это знать! Лишь бы не опоздать на поезд! Хоть бы (мне) вспомнить, где он живёт! Чтоб ему провалился! (BMŽ, 34–35).

U ovakvim se konstrukcijama kondicional može i reducirati:

Лишь встретиться с ним! (BMŽ, 36).

Iz navedenih usporedbi slijedi:

a) da je hrvatska sveza *kad bi (bar)* modalno (sintaktički i semantički) ekvivalentna češkima *kdyby, kéž by*, slovačkima *bár by, kiež by*, poljskima *gdyby, żeby*, slovenskima *da bi, ko bi*, ruskima *если бы, чтобы*, ukrajinskima *бу/б, коли б, аби, щоб, якби* i sl.

b) da su hrvatske sveze *da (bar)* i *(samo) da* modalno ekvivalentne svezama veznika *da* s indikativom, i to u slovenskom, srpskom, makedonskom i bugarskom – *дано (да), (само) дано, да*, ali i u zapadnoslavenskim jezicima, budući da se češka partikula *kéž*, slovačka *kiež* i poljska *oby* može vezati i s indikativom.

Deziderativno značenje mogu imati i iskazi s tzv. imperativnom partikulom (za 3. lice) i indikativom; u češkom je to partikula *ať*, u slovačkom *nech*, u poljskom *niech*, u ruskom *пусть*, u ukrajinskom *нехай, хай*, u bjeloruskom *няхай, хай*, u slovenskom *naj*, u hrvatskome, srpskom, makedonskom i bugarskom *neka / нека*, npr.

Ať se ti něco hezkého zdá! (Š, 25),

Nech sa vám všetko podari! (PRŠ, 337),

Niech cię Bóg broni! (SJP),

Пусть сильнее грянет буря! (V, 77),

Нехай прийде! (SUM),

Няхай будзе так! (BRS),

Naj se zgodi tvoja volja! (T, 434),

Ветрец лек нек далек носи твоя глас! (RSBJ),

Ајде, така нека биде! (RMJ),

Neka te prati sreća.

Budući da je opće značenje ovakvih struktura zahtjevno, njihovu deziderativnost određuje kontekst i promjena zapovjedne intonacije u željnu.

Ovdje se nećemo upuštati u semantičku raščlambu pojedinih tipova deziderativnosti, jer ona podrazumijeva posve drugačiji pristup ovoj opsežnoj i složenoj građi. S obzirom na odnos kazivača prema zbilji možda bi osnovnu podjelu trebalo izvršiti prema tome je li iskazana želja “deliberativna” ili “nedeliberativna” (je li opća ili je upućena nekom sugovorniku),¹⁷ odnosno je li monološkoga ili dijaloškog tipa. Isto se tako može govoriti o realnoj (ispunjivoj) ili irealnoj (neispunjivoj) želji. Unutar tih značenja mogu se utvrditi i

¹⁷ Slična distinkcija postoji i kod upitnih rečenica, vidjeti: Bauer, Grepl (1970: 23–24).

različiti stupnjevi deziderativnosti (težnja, molba, poticaj, poziv, zahtjev itd.). To, međutim, nije bio cilj naše analize. Zbog razlika u sintaktičkom opisu slavenskih jezika željeli smo u prvom redu pokazati da se željni sadržaji u različitim slavenskim jezicima iskazuju pomoću istovrsnih modalnih sredstava, u koja se ubrajaju i deziderativne partikule.

Zaključci

Usporedba deziderativnih iskaza u slavenskim jezicima poslužila nam je prije svega za utvrđivanje činjenica koje bi, budući da postoje (i) u hrvatskom jeziku, morala osvijetliti i hrvatska sintaksa. Riječ je o specifičnim sintaktičkim strukturama pomoću kojih se iskazuje i po kojima se prepoznaje želja, odnosno o modalno distinktivnim riječima (partikulama) i načinima, koji uz pripadnu intonaciju predstavljaju obrazac (paradigmu) željne ili deziderativne rečenice u slavenskim jezicima. Na osnovi izložene građe može se izvesti njihova opća shema:

željna rečenica = partikula + kondicional /indikativ + uzlazno-silazna završna intonacija

Željne rečenice očito (i u hrvatskom) imaju vlastitu sintaktičku strukturu, bez obzira na to što ne postoji posebni glagolski način za iskazivanje želje. Zbog specifične deziderativne partikule *kéz* češka lingvistika barata i pojmom *deziderativ* (Bauer, Mrázek, Žaža 1960: 35), a slovenska uz *velelnik* navodi i *želelnik 'naj'* (Toporišič 1982: 270). Činjenica je da većina slavenskih jezika tvori željne iskaze u formi zavisnih rečenica koje se pomoću različitih veznika i priloga u kombinaciji s kondicionalom ili indikativom oblikuju kao sintaktički samostalne cjeline. Također je činjenica da takvi veznici i prilozi s kondicionalom ili indikativom imaju samostalnu deziderativnu funkciju i da se prema tome, bez obzira na njihovo podrijetlo i način oblikovanja, mogu smatrati partikulama, a tako ih određuju ne samo gramatike, nego i većina rječnika.

Isključivo modalna funkcija pojedinih partikula, koje bismo po uzoru na priloge mogli nazvati i "pravima", (npr. spomenuta češka partikula *kéz* koja danas ima izrazito knjiško obilježje i u općoj je komunikaciji zamjenjuje standardna sprega priloga s kondicionalom – *kdyby*), ne može biti argument da se modalna funkcija veznika i priloga u željnim iskazima odredi kao sekundarna. To bi značilo da se formalni kriterij u definiranju jezičnih sredstava nadređuje funkcionalnom, što nije primjereno suvremenoj sintaksi.

Činjenica je također da se u većini slavenskih jezika željni iskazi najčešće (s izuzetkom bugarskoga i makedonskoga) tvore pomoću kondicionala (ili bar postoji i takva mogućnost tvorbe), što je razumljivo s obzirom na potencijalnost želje. Time se kondicional u većini slavenskih jezika potvrđuje i kao željni način, odnosno kao svojevrsni "deziderativ".

U deziderativnim je iskazima poseban problem intonacija, ne samo zato što bi je njihova emocionalna sastavnica činila neodređenom ili slabije razlikovnom, nego i zato što iskazi oblikovani kao zavisne rečenice ne mogu imati rečenični naglasak na vezni(čki)m riječima, odnosno zato što je rematski dio takvih iskaza (pod uvjetom da je red riječi objektivan) odmaknut od partikule i vezan uz predikat ili dio predikatnoga skupa. Takva je uzlazno-silazna konkluzivna intonacija očito za željne iskaze modalno distinktivna, iako uslijed prozodijskih razlika svaki slavenski jezik ima i karakterističnu rečeničnu melodiju.

Bez obzira na izabrani teorijski pristup, koji jasno određuje način i kriterije klasifikacije temeljito oprimjerene građe, detaljnije modalne relacije pa i pojedinosti vezane uz problem iskazivanja želje najbolje osvjetljuju postojeće (češke, poljske, ruske) kontrastivne sintakse. Ovdje smo tek željeli upozoriti na određene posebnosti modalne, a u tom okviru poglavito željne, deziderativne “paradigmatike” u slavenskim jezicima. Ona je sastavni dio sintakse većine slavenskih jezika pa bi morala naći mjesta i u suvremenoj hrvatskoj sintaksi.

Naša analiza barem u osnovnim crtama pokazuje da deziderativni iskazi u jezičnom pogledu nisu proizvoljna, subjektivna, emocionalna ili psihološka kategorija (nisu usklične rečenice), nego se na osnovi utvrđenih posebnosti mogu na sintaktičkoj razini kategorizirati (poput izjavnih i upitnih rečenica) kao samostalna modalna struktura.